

VI. Platon (429-347 przed Chr.)

1. Platon jest
 - a. arystokratą ateńskim, przywiązany do cnót i pozycji swojej klasy
 - b. uczniem Sokratesa, próbującym zrozumieć, jak się jego mistrz przeciwstawił sofistom.
 - c. przyjacielem Sokratesa, który chce uniknąć niesprawiedliwości w państwie — zwłaszcza zaś niesprawiedliwych wyroków władzy rządzącej w imieniu ludu i niszczącej państwo.
 - d. Twórcą dialogów, w których włożył w usta swojego mistrza, przyjaciół i filozofów swoje poszukiwania filozoficzne.
2. Szukając wiedzy niepowątpiewalnej, którą Sokrates (w bardzo wąskim przecież zakresie) znalazł w rozmowie z innymi, Platon znajduje u Sokratesa definicje — definicje znaczenia słów, na które wszyscy się zgadzają.
3. Poszukując przedmiotu, do którego owe definicje się odnoszą, Platon znajduje Formy (zwane też deami)
 - a. Formy są uporządkowanymi zbiorami cech, które mamy na myśli, kiedy mówimy jakieś słowo.
 - b. Jeśli zwrócimy uwagę na Formy jako takie, a nie na rzeczy, w których je odnaleźliśmy, okazuje się, że Formy są
 - i. Tożsame z sobą: są dokładnie tym, czym są, podczas gdy rzeczy, które mają pewne kształty, jedynie się do Form zbliżają
 - ii. Określone: nie ma Form, które by nie miały wyraźnej struktury;
 - iii. Stałe i niezmiennie: koło jako takie, czyli „to, czym jest koło”, zawsze jest kołem
 - iv. Są zatem i wieczne, podczas gdy rzeczy przemijają.
 - v. Pozostają w relacjach koniecznych, czyli takich, które nie mogą być inne:
 1. Relacje wewnątrz Formy koła nie mogą być inne niż są, i koło zawsze można podzielić na 4 kąty proste
 2. Relacje koła do kwadratu muszą być takie, jakie są, z uwagi na samą naturę tego, czym koło jest.
 - c. Forma jest zatem zawsze obecna w rzeczy, która ją przejawia: to dzięki Formie koła każda rzecz okrągła jest kołem.
4. Problemem dla Platona zawsze było natomiast zrozumienie, jak Formy istnieją, skoro są wieczne, a zarazem są w zmiennych rzeczach. W związku z tym przekazał nam dwa w kilku istotnych punktach różne obrazy swojego świata.
5. „Świat metafory jaskini”
 - a. jest to opis rzeczywistości zawarty w środkowych dialogach Platona.
 - b. W tym świecie idee są obecne w rzeczach, a rzecz w ideach „uczestniczą”.
 - c. Cała rzeczywistość jest pełną jednością — i jest w niej możliwe owo uczestnictwo dzięki temu, że jest w niej obecna twórcza moc Dobra (prawdopodobnie utożsamianego z Jednym, które ma cechy bytu Parmenidesa).
 - d. Dobro porównane jest do słońca, które oświeca i ożywia świat.
 - e. Człowiek w tym świecie jest duszą, znającą Idee, za karę za grzechy strąconą na ziemię, która to dusza poszukuje drogi powrotu do Form i oczyszczenia.
 - f. Problemem dla Platona było jednak zrozumienie, jak jedna i ta sama Forma może być w tym świecie w wielu konkretnych rzeczach
6. Świat bipolarny
 - a. Świat ten różni się od wcześniej opisanej rzeczywistości tym, że rządzą nim dwie zasady, zwane np. w *Filebie* z Pitagorejska kresem i bezkresem, *peras* i *apeiron*, a według jego uczniów, w wykładach ustnych Jednym i Nieokreśloną Diadą.
 - b. Rzeczywistość powstaje przez ich współdziałanie: Jedno daje każdej rzeczy jedność, Diada daje „dwoistość” czyli mnogość.

Prawo, Prawo kanoniczne i Administracja, 2008/9 s I

- c. Idee są mnogie, i są złożone, choć ich jedność jest jednością większą, aniżeli jedność rzeczy.
 - d. Idee są przede wszystkim Formami-strukturami, które same w sobie wieloczęściowe, stanowią jedność dzięki swojej wewnętrznej logice.
 - e. Świat powstaje dzięki odbiciu i odwzorowaniu struktur idei w „czymś nieokreślonym”.
 - f. Owa nieokreślona jakby-rzeczywistość musi trwać u spodu rzeczy, po to, aby mogły się w niej odbijać Formy: najpierw jako matematyczne zwielokrotnione struktury trójkątów, potem geometryczne struktury 4 pierwiastków, na końcu cały świat.
 - g. Owa nieokreślona jakby-rzeczywistość nie ma swojej nazwy ani definicji, pochodzi od Diady, a nazywana bywa przez Platona Matką, Żywicielką i **chorą** (miejscem—dla—rzeczy)
 - h. Te dwie rzeczywistości, *chora* i Formy, są tak różne, że we jedność łączyć je musi zewnętrzna rozumna i boska siła zwana **Demiurgiem (Rzemieślnikiem)**
7. Człowiek w świecie bipolarnym Platona jest duszą włożoną w ciało przez Demiurga
- a. Jego dusza także jest złożona z duszy nieśmiertelnej i dwóch dusz śmiertelnych.
 - b. Jego rolą jest czynić nasz stworzony świat rozumnym.
 - c. Człowiek jest więc rozdarty między Ziemią, która jest jego miejscem pobytu, a światem Form, w którym otrzymuje on swoją rozumność.
 - d. Zasadniczym miejscem człowieka, do którego wrócą dusze nawet filozofów, jest ziemia.
 - e. Sposobem życia, który jest dobry dla wszystkich, jest zaś posłuszeństwo bogom.
8. Platon pozostawia zatem czytelnika swych dzieł w zakłopotaniu: czy celem człowieka jest
- a. uprawianie filozofii w celu oczyszczenia przez to duszy i uzyskania życia w świecie idei; czy też
 - b. posłuszeństwo bogom, i wieczne odradzanie się w łańcuchu wcieleń w postaci człowieka?
9. Polityka według Platona
- a. Platon stara się rozwikłać problem: czy to dobry człowiek zmienia życie publiczne, czy też dobry ustrój kształtuje dobrych obywateli?
 - b. Jego odpowiedź na to pytanie skłania się ku tezie, że to dobre ustroje kształtują dobrych ludzi.
 - c. Zawsze jednak pojawia się złożona kwestia: kto kształtuje dobry ustrój — i jaki ów ustrój jest.
 - d. Wszystkie rozwiązania owej kwestii, jakie Platon proponuje, są zarazem środkiem na największe nieszczęście, jakie grozi ustrojom: wojnę domową, powstanie jednych obywateli przeciw drugim (*stasis*).
 - e. Platon buduje trzy teoretyczne propozycje ustrojowo-polityczne, w których testuje różne pomysły rozwikłania wyżej wymienionych trudności. Są one zawarte w trzech dialogach: *Politeja (Rzeczpospolita)*, tytuł błędnie tłumaczony jako *Państwo*, *Polityk*, *Prawa*.
 - f. Skomplikowany projekt *Politei* jest najbardziej znany.
 - i. W istocie stanowi on budowę państwa czysto teoretycznego („w słowach”).
 - ii. Jest on teoretyczną rekonstrukcją idei sprawiedliwości, tak, jak się nam ona może ujawnić naszemu umysłowi w doskonałej *polis* (mieście-państwie), a także w doskonałym człowieku.
 - iii. Owa teoretyczna rekonstrukcja niejako „przy okazji” jest zatem obrazem ustroju, w którym klasa rządząca i klasa strażników żyją w komunizmie, a filozofowie są władcami.
 - iv. Rządzą oni zarazem nie tyle siłą miecza, co siłą autorytetu i przekonania: autorytet miecza wspierają baśnie, które filozofowie

- opowiadają strażnikom, aby przekonać ich do wierności filozofom-królom.
- v. Nikt nie wie, jak państwo to wcielić w życie, gdyż uczynią to dopiero filozofowie, którzy wyrosną jednak wyłącznie w owym doskonałym ustroju – inaczej młodych ludzi o uzdolnieniach filozoficznych zepsuje któryś z ustrojów złych.
 - vi. Można jednak o nim dyskutować, i może je zamieszkiwać już teraz ktoś, kto stara się uprawiać filozofię.
 - vii. „Polis doskonała” to zatem naprawdę opowieść o tym, jak filozofowie budują państwo według Form Dobra i Sprawiedliwości.
 - viii. Opowieść ta jednak może stanowić „ideał” na który patrzymy, aby inspirować się w budowie innych państw (pod warunkiem, że to rozumiemy, czym ona jest: dosłowne próby wcielania ideałów *Politei* w życie kończyły się zawsze tragicznie).
- g. Projekt *Polityka* jest dyskusją przede wszystkim na temat sztuki rządzenia:
- i. Polityk prawdziwy, który posiada sztukę polityczną, ma nie tyle znajomość idei, co kierowania ludźmi.
 - ii. Sztuka ta pozwala mu stać ponad prawem: prawo jest wyrazem bezradności wobec rzeczywistości społecznej, która składa się z odrębnych przypadków: każdy z nich musi zostać osądzony odrębnie.
 - iii. Sztuka ta polega z jednej strony na oczyszczeniu społeczeństwa ze złych jednostek,
 - iv. a z drugiej na umiejętności utkania „płótna społeczeństwa” z przeciwnych sobie ludzkich charakterów.
- h. Projekt z *Praw* jest mało znany, choć być może jest najbliższy rzeczywistości:
- i. Platon proponuje zbudować ustrój w słowach, ale taki, który już z niewielkimi modyfikacjami można zbudować w rzeczywistości.
 - ii. Ustrój ten opiera się na prawach, i zakłada, że sam Prawodawca jest w nim już nieobecny, gdy prawa zostały napisane.
 - iii. Prawa zawierają nie tylko regulacje, ale i „preambuły”, które wyjaśniają, dlaczego takie a nie inne rozwiązania są dobre dla człowieka.
 - iv. Człowiek w *Prawach* jest marionetką bogów, którym poruszają 4 żelazne struny (przyjemności, przykrości, gniewu i strachu) oraz 5 złota struna rozumu.
 - v. Prawa pisane mają zapewnić światu rządy rozumu poprzez rozumne czyny ludzi, a ludziom wolność od kary bogów.
 - vi. Największą zbrodnią w *Prawach* jest bezbożność, a najdłuższy wstęp ma regulacja jej dotycząca. Jest ona prostą wersją argumentacji za istnieniem rzeczywistości wiecznej i niezmiennej, którą Platon utożsamia ze światem bogów.
 - vii. W polis zbudowanej zgodnie z *Prawami* prawa wraz z preambułami stanowią obowiązkową lekturę.
 - viii. Ustrój *Praw* jest demokracją, ale bierne prawa wyborcze przysługują tylko najstarszym i najbardziej doświadczonym w polityce obywatelom. Ustroju i pobożności strzeże tajna Rada Nocna.